

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**на дисертацію Грачової Аліни Вадимівни
«Темпоральні прислівники в різносистемних мовах: структура,
семантика, функції (на м-лі англійської, італійської, української мов)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.05 – загальне мовознавство
(Маріупольський державний університет. Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», Одеса, 2019)**

Тенденція до розширення інтерпретаційних та лінгвістичних кордонів сучасного мовознавства вже має численні праці в цьому напрямі. Накопичення різних традиційних та інноваційних підходів потребує їх систематизації й вивчення. Тому тема дисертації Аліни Вадимівни Грачової є актуальною і вписується в річище сучасних лінгвістичних досліджень.

Усі завдання, які ставить перед собою дисертантка, охоплюють спектр проблем мовознавства і є чіткими та цілком достатніми.

Відповідно до мети та завдань дослідження будується композиція дисертації: вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел, список джерел фактичного матеріалу й три додатки.

Вступ за змістом і структурою відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій. Належно обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено його завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, описано методи дослідження, схарактеризовано фактичний матеріал, вказано форми апробації і структуру роботи.

У першому розділі дисертації **«Теоретичні основи дослідження темпоральних прислівників у сучасній лінгвістиці»** автором здійснено ретроспективне дослідження ключових мовознавчих тенденцій, пов'язаних із оцінкою структурних складників мови, глибинним аналізом лексемних

відмінностей, а також розробкою принципів словесної систематизації. Акцентовано увагу на лексико-граматичному статусі адverbатива в різносистемних англійській, італійській та українській мовах, деталізовано базові стратегії категоризації й класифікації прислівників аналізованих лінгвістичних комплексів, а також схарактеризовано методологічне підґрунтя проведеної роботи.

У рецензованій праці обґрунтовано логіко-філософське налаштування початкової версії лінгвістичного вчення. Проаналізовано наукові концепції О.Х. Востокова, Ф.І. Буслаєва, О.О. Потебні, П.Ф. Фортунатова, О.О. Шахматова, О.М. Пешковського, Л.В. Щерби, В.В. Виноградова, І.К. Білодіда, І.В. Вихованця, О. П. Суника, О.С. Кубрякової, К.Г. Городенської та ін. Акцентовано увагу на принципах функціонування італійської лексико-граматичної системи, розглянуто висвітлення проблем у працях Дж.Ф. Фортуніо, П. Бембо, Дж. Трісно, С. Кортічеллі, Дж. Романі, Б. Буомматеї, Е. Ріготті, С. Чігада. Також розглянуто авторські концепції таких представників англійських мовознавчих студій як Б. Джонсон, Р. Лоут, Дж. Харріс, Дж. Несфілд, Д. Крістал, М. Хаспелмат, П. Шектер, Т. Шопен.

Послуговуючись науковим досвідом авторитетних мовознавців, А. В. Грачова визначає найбільш адекватним універсальним експлікативним механізмом гетерогенний підхід, використання якого передбачає цілісне охоплення змістових, формальних, рольових, синтаксичних та етимологічних характеристик конкретної мовної одиниці.

У розділі автором охарактеризовано типологічні ознаки адverbатива в українській, італійській, англійській мовах та визначено, що прислівник з-поміж усіх самостійних частин мови вирізняваний найбільш очевидною функційно-граматичною специфічністю і квантитативною значущістю.

Дисертанткою наголошено на невизначеності сучасних лінгвістів стосовно семантичного навантаження адverbативного розряду. Заслугує схвальної оцінки той факт, що А. В. Грачова чітко продемонструвала власну

наукову позицію з цього питання, зауваживши, що прислівник має комбіновану семантику.

Важко не погодитися із точкою зору дисертанта з приводу відсутності абсолютної тотожності між змістовими адverbативними різновидами, виокремленими на базі трьох мов.

У другому розділі роботи **«Функційно-семантична своєрідність темпорального прислівника»**, що складається з трьох підрозділів, автором проаналізовано форму співвіднесення темпоральності із часом, виділено особливості темпорального функційно-семантичного поля, визначено місце в ньому адverbативного хрононіма, надано оцінку часовому дейксису, а також поставлено питання щодо чітко окреслених меж між взаємозумовленими поняттями «час» і «темпоральність».

Аналіз праць із темпорології та власні аналітичні розвідки дозволили А. В. Грачовій дефініціювати час як фундаментальний онтологічний компонент і міждисциплінарний об'єкт, реалізований на філософському, фізичному, психологічному, лінгвістичному та інших рівнях. Темпоральність, на думку автора, постає як більш вузьке за спеціалізацією абстрактне утворення та лінгвістичний часовий різновид, композиційно неоднорідний мовний інвентар якого виражає інші аспекти часу.

Окремої уваги заслуговує в роботі запропонований дослідницею різноаспектний аналіз функційно-семантичного поля (ФСП). Видається цікавою думка дисертанта щодо темпорального прислівника, семантичному навантаженню якого, як слушно зауважує А. В. Грачова, порівняно зі значеннєвим наповненням інших лексемних класів властивий найвищий рівень дейктичності.

Третій розділ роботи **«Структура, семантика і функції темпоральних прислівників в англійській, італійській та українській мовах»** присвячено багатofазовому розподілу адverbативних часових специфікаторів трьох різносистемних мов за точкою відліку і за рівнем дейктичності.

На позитивну оцінку заслуговує застосований авторокою комбінаторний класифікаційний механізм, який передбачає оперування різноплановими ієрархізованими критеріями членування. Варто підкреслити, що специфіка функціонування схарактеризованих в розділі адverbативних хрононімів яскраво проілюстрована чисельними прикладами з лінгвістично спеціалізованих публіцистичних джерел суспільно-політичної тематики. Науково опрацьовані в роботі практичні факти піддано авторському статистичному оформленню, завдяки якому проілюстровано ключові національно-своєрідні та універсальні риси прислівникового часового маркування.

У **Висновках**, що відрізняються точністю та зваженістю суджень, узагальнено результати дослідження, що являють собою ґрунтовні, логічні та послідовні положення, яких дійшла дисертантка під час проведення дослідження.

Зміст автореферату відповідає змістові дисертації й цілком відбиває висновки та положення, проголошені в роботі.

Відзначаючи високий науковий рівень виконаного дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження і побажання щодо тих фактів і спостережень, які не знайшли достатнього місця в рецензованій роботі, а саме:

- 1) Дещо дискусійним вважаємо вибір назви «Теоретичні основи дослідження темпоральних прислівників у сучасній лінгвістиці», обраній для першого розділу дисертації. Фактично, увагу автора на цьому інтерпретаційному етапі не сфокусовано на вивченні саме темпоральних адverbативів, адже поняття «темпоральність» піддано ґрунтовному оцінюванню лише в другому розділі дисертації. Отже, чим саме зумовлено вибір дослідниці на користь такого формулювання назви розділу 1?
- 2) На нашу думку, більш чіткої інтерпретації в роботі потребує таке фундаментальне (у контексті тематики дослідження) лінгвістичне

поняття, як «різносистемність». Присвячення окремого фрагмента дисертації (наприклад, її підрозділу) витлумаченню окресленого терміна сприяло б більш глибокому охопленню досліджуваної проблематики.

- 3) Представлена дисертантом у першому розділі спроба ретроспективного аналізу специфіки становлення англійської, італійської та української частиномовних систем нашою думкою щодо логічності здійснення більш розширеного аналізу темпоральних прислівникових компонентів (трьох мов) порівняно з іншими лексико-граматичними одиницями із відповідним функційно-семантичним статусом. Розвиток цього інтерпретаційного ракурсу вважаємо доречним і перспективним.
- 4) Вважаємо, невиправданим занадто детальний огляд наукових праць сучасних мовознавців в другому розділі.

Однак поставлені питання і роздуми мають частковий характер і не знижують значимості виконаної автором роботи. Перед нами самостійне, завершене, серйозне дослідження, у якому переконливо вирішені складні теоретичні та мовознавчі проблеми.

Завершуючи огляд рецензованої роботи, зазначимо, що всі положення дисертації пройшли широку наукову апробацію на десяти наукових конференціях, у тому числі шести міжнародних.

Результати дослідження Аліни Вадимівни відбивають основний зміст дисертації та достатньо висвітлені в тринадцяти одноосібних наукових публікаціях, серед яких шість статей опубліковано у фахових виданнях, визначених МОН України, та одна – у закордонному виданні; три – у наукових збірниках, які додатково відображають отримані результати дослідження; три – у збірниках тез доповідей за матеріалами конференцій. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані в написанні підручників та граматик української, італійської та англійської мов і в типологічному мовознавстві.

Уважаємо, що дисертаційна праця «Темпоральні прислівники в різносистемних мовах: структура, семантика, функції (на м-лі англійської, італійської, української мов)» за теоретичним рівнем, науковою новизною, практичною цінністю відповідає вимогам МОНУ України, що зазначені в «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому КМУ № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015), а її автор – Грачова Аліна Вадимівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.05 – загальне мовознавство.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри мовних
та гуманітарних
дисциплін № 3 Донецького
національного медичного
університету

О.М. Сидоренко

